

Yunus Nadi ve oğlu Nadir

بی، ان نہ کوم رینی ادا راه مع قنوم ک ال اعی زغاسی
علی عینید . اونه ده هسه بر قوتد که صفاسی بیله
مندر کوم و ندرس اول فوج حیانت اید جور

İlk Türk fotoğrafçı gazetecilerimiz

Türk basın tarihinde tipografi usulü ile ilk resmi 1895 de "Rebi-i Marifet" isimli yıllığında, gündelik gazetede ilk fotoğrafı 31/5/1909 da "Tasvir-i Efkâr" da yayınlayan Ebüzziya Tevfik olmuştur. Gazetecilerimiz arasında da ilk defa fotoğraf makinesi kullanan da onun ortanca oğlu Talha Bey olmuştur. Ayrıca, çıkardıkları Tasvir-i Efkâr gazetesinde, baba ve oğulları Ebüzziyalar, ilk defa olarak matbaalarında fotoğrafhaneye karanlık oda ve ve klişehane tesis eden, basınımızda foto muhabirliğini ihdas eyleyen ve zaman zaman da bizzat kendileri foto muhabirliğinde bulunmuş kişilerdir.

Talha Bey henüz Galatasaray Mekteb-i Sultani sinde talebe iken, babasının çıkarmakta olduğu "Mecmua-i Ebüzziy" da ki yazılarıyla basın hayatına adım atmıştır. 20 yaşında Galatasaray 11. sınıf talebesi iken, babası ile birlikte Konya ya sürgün edilen (1900) Talha Bey, 2. Meşrutiyetin ilânına kadar sürgünde kalmıştır. Bu sırada, o devrin en modern foto makinelerinden sayılan Görtz marka 9 x 12 eb'adında makinesile Konya da fotoğraflar çekmeğe başlamış, evinde kurduğu karanlık oda da bunları banyo edip kâğıda geçirmiş ilk gazeteci fotoğrafçı olmuş ve bu sanatı Konya da tanıtip meraklılara da öğretmeğe başlamıştır. Elimizde Talha Beyin Konyada çektiği resimlerden kırk kadar cam negatif mevcuttur. Bunların ekserisi aile resimleri ve Ebüzziya Tevfikin Konyada yaptırdığı köşkün başarılı görüntüleridir.

Meşrutiyetin ilânı ile sürgünlerin affı ile İstanbul'a dönen baba oğul, bir yandan mühürlü ve bakımsız kalan "Matbaa-i Ebüzziya" yı yeniden canlandırmağa uğraşırken, diğer taraftan da gazete çıkarma teşebbüsüne girişip "Yeni Tasvir-i Efkâr"ı kurmuşlardır (31.5.1909).

Ebüzziya Tevfik Beyin küçük oğlu Velid Bey de yüksek tahsilini bitirmek üzere Parise gönderilmiş, orada Sciences Politiques (Siyasal Bilgiler) okuluna devam ederken "Le Figaro" gazetesinde de çalışarak mesleğin inceliklerini ve gazete fotoğrafçılığını öğrenmek fırsatını bulmuştur.

1911 de tahsilini bitirip yurda dönen Velid Bey, ağabeyisi Talha ile babasının çıkardıkları Tasvir-i Efkârda gazeteciliğe başlamıştır. Gazetede başyazarlığı Ebüzziy Tevfik yaparken, Velid Bey yazı işleri müdürlüğünü, Talha Bey idareyi eline almıştır. Bu görevleri arasında, iki kardeş, mühim olaylarda ellerinde fotoğraf makineleri, foto muhabirliği etmekten de geri kalmamışlardır. Velid Bey de bu çalışmalarda Pariste edindiği yine Görtz marka makinesini kullanmıştır. Elimizde Talha Beyin Harb-i Umumi nin ilk yıllarında çektiği resimlerin cam negatifleri ile yine o senelerde yeni yeni kullanılmaya başlayan film negatifler mevcuttur.

1915 Çanakkale 18 mart zaferimizden hemen sonra, Velid bey harp sahasına gitmiş ve gazeteci olarak ilk defa zaferi sağlayan kahraman Mehmedciklerin, Kumandanlarının ve düşman gemilerine ağır hasar verdiren bataryaların resimlerini çekmiş, bunları Tasvir-i Efkâr da yayınlamıştır. Bu resimlerden "Dardanos" bataryasının resminin negatifi elimizdedir.

Yunan sürülerinin İzmir'i işgali üzerine (15.5.1919) İstanbulda ilk yer altı mukavemet teşkilâtını Velid Bey ve Talha Beyler, arkadaşlarıyla Tasvir-i Efkâr kurarak harekete geçmişlerdir (1). Kurdukları "Millî Müdafaa

Gurubu" örgütü, isminin ilk iki kelimesinin baş harfleri, eski yazı ile "MİM - MİM Gurubu" olarak anılmış ve bu isimle tanınmıştır.

Mütarekenin bu karanlık günlerinde iki kardeş, münavebe ile geceleri gazetede kalarak nöbet tutmaktadırlar. İstanbulun İngilizler tarafından kahbece işgal edildiği gece (16.3.1920), nöbet Velid Beyde dir. İngilizler sabah ezanı vaktine yakın, Şehzade Başı Askerî karakolun basmışlar, yataklarında uykuda bulunan silâhsız altı muzika efradını süngüleyerek şehid etmişlerdir. Sabah ezanına kalkan Şehzade Camii imamı Rifat Hoca Mehmedciklerin feryadlarını duyup faciayı görmüş, hemen müezzini Ali Efendiye Tasvir-i Efkâr a koşdurmuş, felâketi haber vermiştir. Velis Bey derhal Görtz makinesini alarak Karakola seğırtmiş, gün henüz ışıırken, Şehidlerin henüz soğumamış mübarek naaşlarının süngü yaralarından akan kanlı resimlerini, teker teker çekmiştir. Tâlha ve Velid Beyler bu resimlerin altlarına, şehidlerin künyelerini de yazarak binlerle çoğaltıp, Mim Mim Gurubu elemanları ile Anadolu ya göndermeğe ve Millî Mücadeleği alevlendirmeğe çalışmışlardır. İngiliz kahbeliğini belgeleyen bu vahşetin elde mevcut yegâne resimleri Velid Beyin çektiği fotoğraflardır.

Velid Bey İstanbulun işgalinin haftasında, İngilizler tarafından tevkif edilerek Malta Adasına sürgün edilmiştir (23.3.1920).

Tasvir-i Efkârın başyazarlık, yazı işleri, ve idaresini tek başına sürdürmeğe başlayan Tâlha Bey, bir yandan da Şühedanın resimlerini Anadoluya yollamağa devam ederken, bir parti resmi götürmekte olan gazetenin bir muhabirini İngilizler yakalamış, resimleri ele geçirmiş, muhabiri işkence ile söyleterek bunların nerede hazırlandığını tesbit etmiş ve gazeteyi basmışlardır. Tutukladıkları Tâlha Beyi Bekir Ağa bölüğü bodrumuna hapse yollamışlar, gazeteyi kapatmış ve matbaayı da mühürlemişlerdir. (25.4.1920).

Bekir Ağa Bölüğü bodrumuna hapsedilen Tâlha Beyin, gençliğinden beri çektiği verem hastalığı, bu hapis sırasında uğradığı pnömoni ve plörezi ile azgın hal almış, tedavi için gönderilmek istenilen İsviçreye Ferid Paşa hükümetleri izin vermemiş, nehayet 19él de Tefvik Paşa hükümetinin müsaadesi ile İsviçreye Lugano da sanatoryoma gönderilebilen Tâlha Bey kurtarılamayarak vefat etmiştir (23.12.1921).

1921 başlarında İngilizler Velid Beyi Maltadan serbest bırakmışlar İstanbula dönen Velid Bey, kapatılmış Tasvir-i Efkâr yerine, Tevhid-i Efkâr gazetesini kurup çıkarmağa başlamış (2.6.1921) ve gazete Millî Mücadelenin İstanbulda başlıcadesteği olarak büyük hizmet görmüştür. Velid Bey aynı zamanda İstanbulda eyice kuvvetlenmiş olan Mim Mim Gurubundaki yerini tekrar almış ve İstanbul cephane depolarının soyularak Anadoluya büyük miktarda cephane kaçırılmasında ettiği hizmetlerle (2) İstiklal Madalyası ile mükâfatlandırılmıştır (22.4.1922).

Fotoğrafçılığımız sahasında Velid Beyin diğer iki mühim hizmeti vardır : Millî Mücadelemiz zaferle bitince, Müdanya da imzalanan Mütarekede hazır bulunabilen ve mütareke resimlerini çeken tek gazeteci Velid Bey olmuştur.

Yine onun diğer büyük bir hizmeti de Lozan Sulh Anlaşmasının imza merasimini fotoğrafla tesbit eden tek gazeteci olmasıdır. Lozan da elde ettiğimiz zafer karşısında, İngilizler uğradıkları mağlubiyetin fotoğraf ile tesbitini istemediklerinden, İngiliz baş Murahhası Rumbold, imza merasiminde salona fotoğrafçı sokulmasını ve resim çekilmesini yasaklamıştı. İsmet Paşanın itirazı üzerine, Rumbold : "sadece Türk fotoğrafçıla-

2 - İstiklâl Savaşında İstanbul . kemal köce

münhasır olmak üzere" resim çekilmesine izin vermeğe mecbur kalmıştı. İngiliz mürahhası, Türk gazetecilerinden sadece bir keşide fotoğraf makinesi olduğunu biliyordu. Onun da resim çekmesini önlemek için verdiği emirle konferans salonunun pencerelerinin pancurlarını kapatırdı. O devirde flaş bulunmadığından, ~~ve~~ bugünkü hassas filimler de olmadığından, mevcut elektrik ışıklarla ~~Velid Bey~~ resim çekilmesi kabil değildi. Velid Bey, imza salonunda, elinde Görtz makinesi, çaresizlik içinde kıvranırken, tam imza atılmasına başlanacağı an, aralık kalmış bir pancurdan giren bir güneş huzmesi, muahedenin imzalanacak nüshalarının bulunduğu masayı aydınlatmış ve Velid Bey, emektar makinesile, imza merasiminin tümünün resimlerini ~~ve~~ çekebilmişti. Lozan Muahedesi'nin dünyada mevcut imzalama resimleri Velid Beyin çektiği fotoğraflardır. Elimizde, kendisinin, emektar makinesile, Lozan Konferans salonunda imza merasiminden evvel çekilmiş resmi vardır.

Cumhuriyetin ilânından sonra, Tevhid-i Efkâr da gazeteciliğine devam eden Velid Bey, Ankara hükümetinin bazı icraatına muhalefet etmeğe başlamış, 1924 de İstanbulda tutuklanmış, Tanin sahibi Hüseyin Cahid, İkdam sahibi Ahmed Cevdet Beylerle beraber İstiklal mahkemesine verilmiş ve beraat etmişti. Velid Bey muhalefete devam ettiğinden, 1925 de İsmet Paşa hükümetince tekrar tutuklanmış, gazetesi kapatılmış ve diğer İstanbul gazetecileri ile beraber "Şeyh İsyanına sebebiyet vermek" suçlamasıyla, Diyarbakır - Elazığ İstiklal mahkemesine yollanmış ancak oradan da beraat etmişti. Velid Bey bu ağır şartlar altında gazetecilik yapılamayacağını takdir ederek gazetesini tekrar faaliyete geçirmemiştir. Ancak 1934 de Zaman ismile bir gazete çıkarmış fakat başarılı olamadığından bir yıl sonra kapatmıştır. Matbaa-i Ebüzziya sında matbaacılıkla meşgul olan Velid Bey, 1940 da yeğeni Ziyad Ebüzziyanın çıkardığı "Tasvir-i Efkâr" da baş makaleleri yazmağa başlamış, ancak devrin tek parti hükümetince, tenkidlerine tahammül edilmeğinden yazı yazması yasaklanmış ve 1943 de sonra gazetecilik etmemiş ve Tasvir-i Efkâr ın hükümetce kapatılmış olduğu bir sırada vefat etmiştir (12.1.1945).

Ebüzziya ailesi, 13. asırda Anadolu'ya göç eden Orta Asya Türk topluluklarından ~~Şereflü~~ "Şereflü" aşiretinden "Horasanlı ~~Hacı~~ At Çeken Hacı Hasan Oğulları" na mensuptur. Aşiret Konyanın Koçhisar (halen Ankara) kazasına yerleşmiş ve aşiretin "Şereflü" ismi Koçhisarı "Şerefli Koçhisar" yapmıştır. Ebüzziya Tefvik Bey, Koçhisarlı Evkaf memuru Kamil Efendi nin oğludur. İstanbulda 10.2.1849 da doğmuş, 27.1.1913 de İstanbulda ölmüştür.

Talha Bey ortanca oğludur. 3.1.1880 de İstanbulda doğmuş 23.12.1921 de İsviçrede Lugano da ölmüştür.

Velid Bey küçük oğludur. 1882 de İstanbulda doğmuş, ~~12.1.1945~~ 12.1.1945 de İstanbulda ölmüştür.

Talha ve Velid Beyler ilk tahsillerini Bakırköy Taş Mektep de, orta tahsillerini Galatasarayı Sultanî sinde yapmışlar, Talha Bey 11. sınıftan Konyaya sürülmüş Liseyi bitirmesi mümkün olmamıştır. Velid Bey orta sınıfta iken "sürgün oğlu" olmak dolayısıyla mektepten çıkarılmış, dört sene ev hapsinde tutulmuş, lise tahsilini Bakırköy Frères ler Fransız mektebinde, yüksek tahsilini İstanbul Darülfünunu Hukuk Fakültesinde ve Paris Sciences Politiques okulunda yapmıştır.

Basın Fotoğrafçıları Derneği hakkında

Boğazda iki tanker çarpıştı

Şeref KÖYLÜBAY

Engin ÇİZGEN

Sabah gazetenizi elinize aldığınızda kocaman yazı ile verilen bu haber çarpıyor gözünüze. Sonra hemen katlandığı yerden gazeteyi açıp size olayı daha bir belirgin anlatacak olan fotoğrafları aramaya başlıyorsunuz. Dumanlar içinde iki tanker, silsilyah dumanlar arasından yükelen alevler, kıyıda olaya yakın olan evler... Tüm bunları fotoğrafla oradaymış gibi görme olanağımız var. «Çağının tanığı olan» fotoğrafla.

Bulunduğu günden bu yana belgeleyici yönü ile haberlere hep inandırıcılık kazandırmış ve onların doğruluk yönünü kanıtlamış olan fotoğraflar. Bunların basıldığı yayın organları ve o yayın organlarında çalışan fotoğrafçılar, fotoğrafçılarımız. Anılarına saygı ile eğildiğimiz görev başındaki şehit fotoğrafçılarımız; Namık Görgüç, Burhan Tan, Abidin Behpur, Adem Yavuz.

Basınımızda fotoğraf olayı pek eskilere dayanıyor. Servet-i Fünun'da Abdullah Biraderlerin taşla klişe yapılarak kullanılmış fotoğrafları. Cam üzerinde Çanakkale Savaşı fotoğrafları, İstiklâl Savaşı fotoğrafları...

Geçmiş bu kadar eskiye dayanan basın fotoğrafçılığını, acı tatlı anıları ile aktarabilseydik, Babıali yokuşunu fotoğrafçılarımızın ardından tirmanabilseydik, hergün elimize aldığımız gazetede fotoğrafların çilesini onlarla birlikte yaşayabilir miydik dersiniz?

Pekçok kişinin böylesine gönül verdiği, uzun ve yoğun çalışmalara bir sayımızı ayırmamız yeter miydi?

Önceleri basın fotoğrafçılarımızın yayın organları ile belli bir anlaşmaları bile yok. Ücretli elemanları değiller. Burhan Felek, Muhterem Gökmen ara sıra basına fotoğraf veriyorlardı. Esat Tengisman'ın İstiklâl Savaşı fotoğrafları çok sonraları yayınlanıyor.

1947'lerden evvel bir Namık Görgüç yaşıyor Babıali. Türk basınına fotoğrafı meslek olarak getirmiş ilk foto muhabiri. Sonra Karacabey harasında bir röportaj sırasında süttan zehirlenerek ölüyor.

1948'lerde Burhan Tan'ın Missouri Zirhlisi fotoğrafı var. Kızkulesine Welcome yazılmış Amerikan zirhlisi için. Bu muhabirimizi de Menderes'in geçirdiği Paris'teki uçak kazasında

kaybediyoruz. Çok sonraları Abidin Behpur Hürriyet Gazetesi için röportaja gittiği Çekmece yolunda soğuktan donarak ölüyor. Ve en son olarak hepimizin yakınlarda yaşadığı Kıbrıs Barış Harekatında yitirdiğimiz Adem Yavuz.

1947'lerden önce basın fotoğrafçılarımız arasında bir kadın fotoğrafçımız var. Eloni Fotyadi. Tüm diğer meslektaşları gibi gazetesine fotoğraflar koşturuyor.

1948'lerde Yeni İstanbul gazetesi yeni bir ekol olarak yayınlanmaya başlıyor. Ara Güler, Zeki Bükey, Mehmet Biber ve Limasollu Naci yeni bir görüşle çıkan bu gazetenin kadrosu içinde. Yine aynı yıllarda yayın hayatına giren Hürriyet gazetesi için Semiha Es dünyayı en çok dolaşan kadın foto muhabiri olarak röportajlar yapıyor. Hürriyet Gazetesi'nin yayını gazete fotoğrafçılığını çok etkiliyor.

Büyük boyda fotoğraflar bu gelişmiş teknikle çıkan gazetede ilk kez yayınlanıyor. Evvelce yapılan, bulunan fotoğrafı basmak yerine, yayın hayatına giren Hürriyet gazetesi ile bir bulvar

fotoğrafçılığı tavrı, yani olayları takip ederek haberlerle birlikte yayınlama tavrı geliyor. Bundan sonra da tüm gazeteler fotoğrafa önem vermeye başlıyorlar. Ayrıca bu tavır basın fotoğrafçıları da gazetelerine daha iyi fotoğraf verebilme yönünden etkiliyor. İlk basın ajansının kurulması da 1948 lerde. Selahattin Giz, Faik Şenol, Faruk Fenik, Müeddep Erkmen bir araya gelerek Basın-Foto'yu kuruyorlar. O günün şartlarında büyük olay. Bir arabaları var. Olaylar hemen fotoğraflanıp arabanın içinde developpe edilip, gazetelere servis yapılıyor. Evet yanlış okumadınız, arabanın içinde developman yapılabilir. Karanlık odayı sırtında taşıyan bu ilk arabalı ajans 4 yıl sonra dağılıyor.

Yıl 1956. Türk fotoğrafçılarından pek çoğunun gelip geçtiği Hayat mecmuası yayın hayatına giriyor. İlk büyük magazinimiz ve gerçekten fotoğrafa büyük yer veren, günün şartlarında çok iyi baskı tekniği olan bir dergi. Çocukluk yıllarımdan bu ilk sayıları arka kapaklarında yayınlanan küçük şiirli fotoğrafları ile anımsarım. Önde bir kaz arkada ördekler ne şirin gelirdi o

yıllarda bana. Elbette bir çocuk gözü ile görünen hali idi bu.

4 temmuz 1957 de ilk Türk Fotomuhabirleri Cemiyeti kuruluyor. Bir müddet sonra da dağılıyor.

1 mayıs 1963 te Hürriyet Haber Ajansı kuruluyor. Bünyesinde fotomuhabirlerine ve fotoğrafa en fazla önem veren ilk basın ajansımız. Ahmet Uran Baran başına getiriliyor ve tüm ağıdoluya dağılan kadrosu ile çalışmalarına başlıyor. Artık giderek basında fotoğrafın önemi çağının da gereği olarak çok etkin bir rol oynamaya başlıyor.

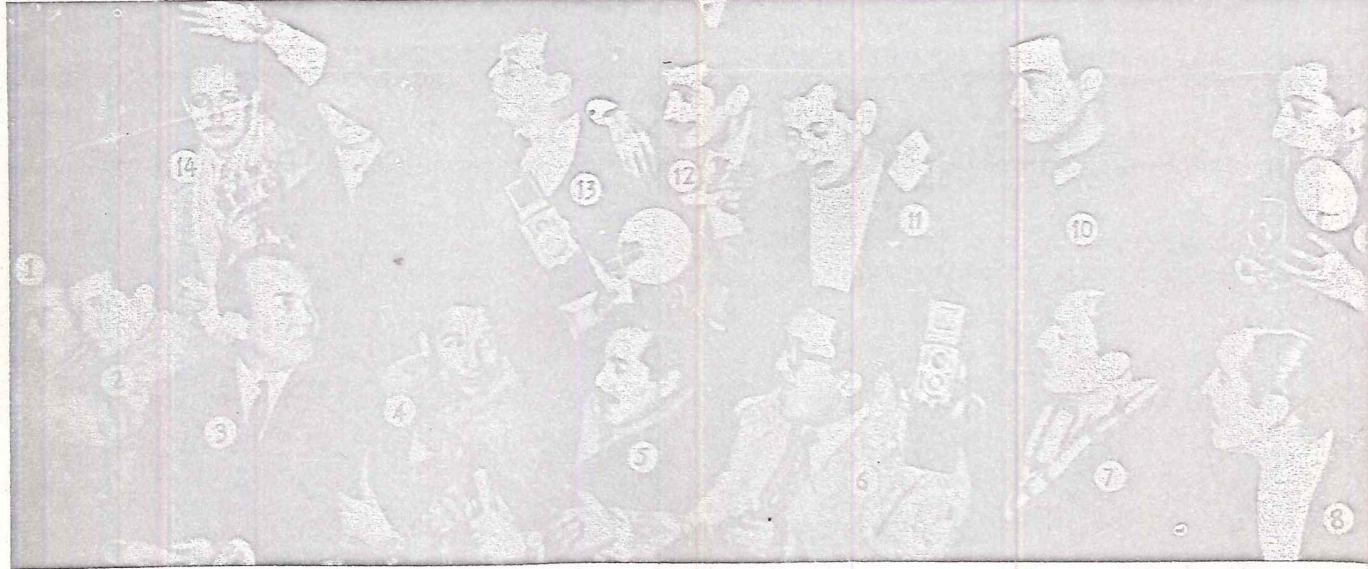
Evvelce bir sıralamayla beş altı isim söyleyebileceğimiz Babıalının çilesini çekmiş fotomuhabirlerimiz bugün her gazetenin kadrosunda en az bir düzine, büyük gazetelerde sayıları yüzlerin üstünde. Gazetelerimiz günlük olarak renkli baskılar yapabiliyor.

Büyük basın fotoğrafları olarak ün yapmış olan eski fotoğrafları ne yazık ki, gazetelerin kendi arşivleri de pek düzenli olmadığından yayınlama imkanımız olamadı. Yalnızca bulabil-

diklerimizden bir iki örnek ve bugün bilinen büyük fotomuhabirlerimizin yapıtlarından örnekler vereceğiz.

Bugün hayatta olmayan İhan Demirel'in tüm dünya basınına da meşgul etmiş bir fotoğrafı var. Terry Moore Türkiye'ye geldiğinde çekilmiş olan ve flaş ışığı ile yıldızın nylon iç çamaşırını tesadüfen kaybettiren bir fotoğrafı. Tüm dünya basınında yayınlanmıştı. Rüçhan Ünver'in tankerin boğazda bir eve girişini belgeleyen hava fotoğrafı, Hüseyin Ezer'in Ankara'da ki kapalı spor salonunun çöktüğü gece yağmurlu havada şimşek ışığını flaş gibi kullanarak acele gazetesine yetiştirdiği fotoğrafı, Atılay Kayaoğlu'nun kanlı pazarda bir yurttaşın bıçaklanırken çektiği fotoğrafı, Müeddep Erkmen'in İstanbul boğazına inen buzları gösteren fotoğrafı ve daha sayamadığımız niceleri.

Gelmiş geçmiş ve daha gelip bayrağı devralacak ve bize haberlerin tanıklığını yapacak tüm basın fotoğrafçılarına bu sayfalarda teşekkür etmekle belki içlerine biraz su serpebiliriz ümidi içinde olalım.

1 — Hilmi Şahenk, 2 — Fehim Elele, 3 — Ahmet Tuna, 4 — Memduh Yükmek, 5 — Sami Önemli, 6 — Meftun Olgaç, 7 — Müeddep Erkmen, 8 — İhan Demirel, 9 — Osman Özcan, 10 — Mehmet Biber, 11 — Rüçhan Ünver, 12 — Yorgo Kaçamakoğlu, 13 — Şeref Köylübay, 14 — Ara Güler.